

Nordens Teknikerinstitut Aktiefbolag
umea@ntig.se

2018-02-01
Dnr 400-2017:10213

Beslut

efter kvalitetsgranskning av betygssättning på
högskoleförberedande program vid NTI-
gymnasiet i Umeå kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19 § (2010:800) genomfört en kvalitetsgranskning av betygssättning på högskoleförberedande program. Syftet är att granska kvaliteten i betygssättningsprocessen med fokus på lärarnas arbete. Kvaliteten bedöms utifrån i vilken utsträckning lärarna gör en allsidig bedömning av elevernas kunskaper, baserat på ett brett och varierat underlag.

De övergripande frågeställningarna är:

1. I vilken utsträckning fångar läraren ett brett och varierat underlag som grund för betygssättning av elevens kunskaper?
2. I vilken utsträckning gör läraren en allsidig utvärdering av elevens kunskaper vid betygssättning?

För att besvara frågeställningarna granskas betygssättningen i svenska på högskoleförberedande program, med särskild inriktning på Svenska 3. Granskningen fokuserar på betygssättningen 2018 och berör 29 skolenheter med såväl enskilda som kommunala huvudmän. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport.

NTI-gymnasiet i Umeå kommun, med Nordens Teknikerinstitut Aktiebolag som huvudman, ingår i denna granskning. Skolinspektionen besökte NTI-gymnasiet den 5 december 2018. Besöket genomfördes av utredarna Olivia Öberg och Lars Thornberg. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation från skolan och genomfört intervjuer med elever, med tre svensklärare och med rektorn, som är tillförordnad rektor på skolan.

NTI-gymnasiet är en enskild verksamhet med cirka 194 elever. Enligt inkomna uppgifter från skolans rektor undervisar två lärare i Svenska 3 innevarande läsår, varav samtliga är legitimerade och behöriga att undervisa i svenska i aktuella kurser. Under läsåret 2017-2018 hade två lärare ansvar för betygssättningen i Svenska 3.

I detta beslut gör Skolinspektionen en samlad bedömning av det granskade området utifrån de övergripande frågeställningarna. Därefter följer en motivering till det utvecklingsområde som Skolinspektionen har identifierat inom ramen för granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen bedömer att lärarna samlar bedömningsunderlag som ger en bred och varierad bild av alla elevers kunskaper i förhållande till syfte, centralt innehåll, kunskapskrav och den undervisning som bedrivits.

Granskningen visar att lärarna planerar kursen så att den täcker det centrala innehållet och kunskapskraven, men utgår i mindre utsträckning från ämnets syfte. Lärarna ger eleverna möjligheter att visa sina kunskaper vid flera tillfällen och på olika sätt muntligt och skriftligt. Vidare har lärarna system för att samla in bedömningsunderlag, som de utvärderar kontinuerligt under kursens gång.

Lärarnas planering täcker det centrala innehållet och kunskapskraven men utgår i mindre omfattning från ämnets syfte

Lärarna planerar kursen så att den täcker hela det centrala innehållet och kunskapskraven, vilket lärarintervjuerna visar. Skolans inskickade dokumentation bekräftar att hela centrala innehållet täcks in genom olika moment som bland annat omfattar dramatik, analys av litteratur i genren dystopier, retorikanalys, argumentation och språkhistoria. I lärarintervjun ges exempel på att lärarna planerar kursen tillsammans, och att när en lärare är ny tar hen hjälp av de andra lärarnas uppgifter för att lägga upp planeringen. Lärarna framhåller vikten av att det görs en planering där alla kunskapskrav finns med och där flera kunskapskrav testas i samma uppgift. De tillägger att det nationella provet påverkar planering på så vis att eleverna övar att skriva pm. Vidare nämner lärarna att de stämmer av planeringen mot styrdokumentet. Den inskickade dokumentationen visar att det finns exempel på enstaka uppgifter som stäms av mot förmågor utifrån syftesbeskrivningen. Lärarna ger i intervjuerna däremot inga exempel på att de utgår ifrån ämnets syfte och övergripande mål när de planerar undervisning och bedömningstillfällen.

Eleverna får visa sina kunskaper vid flera tillfällen, och på olika sätt

Granskningen visar att lärarna genomför bedömningstillfällen som ger ett brett och varierat underlag för bedömning av elevernas kunskaper. Intervjuade lärare berättar att de planerar kursen i Svenska 3 så att eleverna ska kunna visa sina kunskaper i förhållande till kunskapskraven vid flera tillfällen under kursens gång. Av intervjuer med lärare och elever, och av inskickad planering, framkommer att eleverna har flera möjligheter att visa sina kunskaper i moment som vetenskapligt skrivande, litteraturanalys och muntligt anförande, men examineras vid färre tillfällen i retorikanalys och språkhistoria. Den inskickade planeringen visar därtill att elevernas kunskaper redovisas i olika formella bedömningsuppgifter utöver det nationella provet. Under läsåret 2017/2018 skrev eleverna till exempel en lyrikanalys, ett pm om språkhistoria, samt höll ett argumenterande tal. Lärarna berättar att det är möjligt för eleverna att visa sina kunskaper vid flera tillfällen genom att uppgifterna prövar mer än ett kunskapskrav, vilket även bekräftas av lärarnas planering. Som exempel prövar ett pm elevernas kunskaper i både det vetenskapliga skrivandet och i språkhistoria.

Av granskningen framgår vidare att eleverna får möjlighet att visa sina kunskaper på olika sätt. Till exempel visar de sina kunskaper i litteraturanalys i form av både skriftliga uppgifter och seminarier. För att få en mer varierad bild av elevernas kunskaper samlar lärarna in underlag från informella bedömningstillfällen, till exempel genom bokcirklar eller gruppdiskussioner. Lärarna berättar att de då lyssnar till vad eleverna säger och samlar in elevernas anteckningar efter seminariet för att kunna se vilken typ av analys eleverna gör och hur avancerade diskussionerna är. Elevintervjuerna bekräftar att de får möjligheten att visa sina kunskaper vid flera tillfällen och på olika sätt.

Lärarna samlar in och utvärderar bedömningsunderlagen

Granskningen visar att lärarna kontinuerligt samlar in underlag för elevernas prestationer. Skolan har två gemensamma digitala system för olika syften, vilket intervjuerna med lärarna och rektorn visar. I ett system fyller lärarna i en matris som visar vad eleverna blir bedömda på i förhållande till kunskapskraven för E, C och A. Intervjuade lärare berättar att de använder matrisen för att kunna följa enskilda elever och därigenom få syn på vilka moment som eleverna inte har arbetat med. Lärarna berättar även att det kan vara svårt att fylla i olika delar av kunskapskraven i matrisen eftersom de uppgifterna ibland endast stämmer överens med delar av kunskapskraven. I ett andra system, som lärarna använder, kan de däremot även lägga in elevernas arbeten tillsammans med en formativ bedömning. Lärarna berättar att de därutöver dokumenterar elevprestationer från informella bedömningstillfällen, till exempel i form av protokoll. Tillsammans utgör

systemen med tillhörande dokumentation det verktyg som lärarna använder för att få en allsidig bild av elevernas kunskaper inför betygssättning.

Granskningen visar vidare att lärarna kontinuerligt utvärderar underlagen för elevernas prestationer under kursens gång. Lärarna uppger att det framför allt handlar om att utforma kompletterande uppgifter åt enskilda elever som har missat ett moment eller är missnöjd med sin prestation på en examination. Lärarna ger även exempel på att det kan finnas vissa elever som inte är lika bra på att redovisa muntligt vid seminarier, och i detta fall kan läraren be om att få den elevens skriftliga anteckningar inför seminariet som ett komplement. Inför detta läsår uppger också en lärare att hen ändrat i planeringen så att det finns en möjlighet för eleven att välja mellan muntlig och skriftlig redovisning vid en examination.

Skolinspektionen bedömer att lärarna gör en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Granskningen visar att när lärarna sätter betyg reflekterar de kring vilka delar av kunskapskraven som väger tyngre, till exempel utifrån vilken typ av kunskap som bedöms. Lärarna gör även en värdering av hur giltiga och tillförlitliga underlagen för bedömning av elevernas kunskaper är.

Lärarna viktar olika delar av kunskapskraven vid betygssättning

När lärarna sätter betyg gör de en bedömning av vilka delar av kunskapskraven som väger tyngre än andra. De delar som relaterar till vad lärarna kallar "baskunskaper för svenskan"; tala, skriva och läsa, väger enligt lärarna tyngre eftersom det är färdigheter som eleverna utvecklar över tid. Lärarna ger exempel på att retorisk analys och språkhistoria inte väger lika tungt då de är mer specifika och inte kan knytas till övergripande färdigheter. Lärarna uppger att de även viktar kunskaper som i högre utsträckning motsvarar kursens innehåll, till exempel litteratur eller vetenskapligt skrivande. Som stöd för sin analys av elevernas kunskaper använder lärarna den övergripande matrisen som täcker kunskapskraven, vilket framgår av lärarintervjuerna. Lärarna framhåller att de följer elevernas kunskaper kontinuerligt och har vid betygssättning ofta en god bild av vilken nivå eleverna ligger på. De berättar att de går tillbaka till ursprungliga elevarbeten endast när eleverna visar på ojämna kunskaper.

Lärarna värderar bedömningsunderlagens giltighet och tillförlitlighet

Granskningen visar att lärarna utvärderar hur giltiga deras bedömningsunderlag är. I intervjuerna uppger lärarna att när underlagen anknyter till förmågor som utvecklas över tid, såsom litteraturanals, väger de underlag som samlats in vid kursens slut tyngre. Lärarna beskriver att underlag från bedömningssituationer när eleverna arbetar i grupp väger mindre, eftersom det vid dessa tillfällen är svårt att göra en bedömning av enskilda elevers kunskaper. De förklarar att dessa underlag främst används när det handlar om att en elev ligger på en E-nivå. Vidare bedömer lärarna hur tillförlitliga underlagen är med hjälp av ett program med plagiatkontroll, vilket framgår av lärarintervjuerna. För att säkerställa att eleverna själva har genomfört uppgifterna skriver eleverna under lektionstid i ett digitalt program, där läraren direkt kan följa elevernas skrivprocess.

Lärarna har inte samsyn kring hur nationella provet ska användas vid betygssättningen

Vidare framkommer av lärarintervjuerna att de har olika tankar kring hur nationella provet ska användas som underlag vid betygssättningen. En lärare uppger att nationella provet blir ett underlag som väger lika tungt som andra delar. En annan lärare ser provet som en "måttstock" för andra uppgifter som eleverna genomför. Vidare menar en lärare att har eleverna redan har visat på en kunskapsnivå, i till exempel att hålla tal, oavsett hur

de presterar i det nationella provet. Det framgår vidare av intervjuerna att lärarna inte har diskuterat de nya bestämmelserna kring det nationella provet¹. Några lärare lyfter tankar om att skrivelserna är vaga och att de önskar se tydligare bestämmelser kring proven. Intervjuade elever berättar att lärarna inte har pratat med dem om hur tungt det nationella provet väger vid betygssättning i Svenska 3. Eleverna uppger att de inte tror att det nationella provet kan sänka ett betyg. De lyfter att lärare i tidigare svenskkurser tagit upp att när eleverna får ett lågt resultat på nationella provet kan lärarna gå tillbaka och särskilt titta på om eleverna presterat väl tidigare under kursen.

Skolans avvikelse mellan kursbetyg och nationella prov i Svenska 3

Granskningen visar att skolan inte analyserar skillnaden mellan kursbetyg och nationella prov i Svenska 3. Enligt uppgifter från Skolverket fick 37 procent av eleverna ett högre slutbetyg än resultatet på det nationella provet. Det totala antalet elever som fick betyg i Svenska 3 är 23, och 18 elever genomförde samtliga delar av det nationella provet. I intervjuerna med rektorn och lärarna lyfts olika resonemang kring skillnaden mellan kursbetyg och betyg på nationella provet i svenska 3. Förklaringar som framkommer är bland annat att bedömningsstödet för nationella provet är strängt, att det är svårt att skriva en pm på begränsad tid, eleverna blir stressade och elevers psykiska ohälsa. Av rektorsintervjun framgår att skillnaderna tas upp som en del av det systematiska kvalitetsarbetet på skolnivå, men att detta inte berört specifikt Svenska 3.

Skolinspektionen bedömer att lärarna inte i tillräcklig utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning

Granskningen visar att eftersom det är få lärare som undervisar i svenska sambedömer de sporadiskt vid behov och framför allt sker detta kring vissa uppgifter. Lärarna samarbetar endast på eget initiativ och rektor säkerställer inte att alla lärare gör detta. Lärarna organiserar för rättning och sambedömning av nationella provet, men har olika syn på hur provet ska användas som underlag för betygssättning. Granskningen visar även att skolan inte analyserar skillnaden i resultat mellan nationella prov och slutbetyg.

Lärarna samverkar endast vid behov kring planering och enskilda elevprestationer

Granskningen visar att lärarna samverkar vid behov i kursen Svenska 3. Inför kursstart hjälper lärarna varandra att lägga upp kursen, vilket framgår av lärarintervjuerna. När till exempel en lärare är ny får hen hjälp med uppgifter varpå läraren säkerställer att alla kunskapskrav täcks in i planeringen. Vad gäller sambedömning uppger lärarna att de snarare stöttar varandra kring specifika uppgifter än sambedömer, detta eftersom de är en liten skola. Lärarna kan inte ge något exempel på att de har sambedömt någon uppgift under den senaste terminen, men säger att de kan fråga varandra om de är osäkra över en bedömning. Av intervjuerna med rektorn och lärarna framkommer att det är upp till lärarna att driva samplanering och sambedömning. När lärarna ska sätta betyg kan de diskutera bedömningen av en viss text med varandra. Det förekommer dock inget exempel på att lärarna diskuterar det samlade betygsunderlaget för elever. Av rektorsintervjun framgår att skolan inte har några skolövergripande diskussioner kring betygssättning, utan att detta kan ske i respektive ämneslag.

¹ Skollagen 15 kap. 25 a §; Vid betygssättning i en kurs som det ges ett nationellt prov i ska elevens resultat på det provet särskilt beaktas. Provresultatet eller resultat på delprov ska dock inte särskilt beaktas om det finns särskilda skäl.

Lärarna organiserar för rättning och sambedömning av nationella provet

Rättning och sambedömning av det nationella provet sker organiserat under en dag, vilket framgår av rektors- och lärarintervjuerna. Även denna samverkan sker på lärarnas initiativ. Lärarna uppger att när de rättar är proven anonyma, och att de sambedömer vissa prov om det finns tveksamheter om bedömning. När eleverna håller tal under nationella provet bedömer lärarna detta gemensamt. Lärarna berättar även att de tidigare har sambedömt provet med andra skolor, men att detta inte görs längre. Vidare framkommer att lärarna inte har samsyn kring hur nationella provet ska viktas vid betygssättning.

Identifierade utvecklingsområden

I syfte att höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete i första hand behöver inledas inom följande område.

- **Rektorn behöver se till att lärarna i högre utsträckning samarbetar inom svenskämnet för att utveckla en samsyn kring bedömning och betygssättning.**

Granskningen visar att lärarna kan utveckla samarbetet i svenskämnet, till exempel genom att i högre utsträckning sambedöma inför betygssättning, samt att föra diskussioner kring hur de planerar utifrån hela ämnesplanen.

Lärarna sambedömer elevarbeten sporadiskt vid behov, och samarbetar i låg utsträckning kring bedömningen av det samlade underlaget inför betygssättning. Vidare framkommer att lärarna är osäkra på, och har olika tankar kring, hur det nationella provet ska användas som underlag för elevernas kunskaper vid betygssättning. Om det inte finns en samsyn kring bedömning och betygssättning finns det en risk att lärarnas betygssättning inte blir likvärdig. I Skolverkets stödmaterial beskrivs att en likvärdig bedömning och betygssättning betyder att det finns en samstämmighet i tolkningen av styrdokument och elevarbeten, men även kring det samlade underlaget inför betygssättning.² När lärare har diskussioner där olika åsikter kommer fram är detta gynnsamt för god sambedömning.³ Genom att använda elevexempel där lärare är oeniga i bedömningen av det samlade underlaget finns en möjlighet för lärare att utveckla sin kompetens att bedöma, detta i syfte att göra betygssättningen mer likvärdig.

Vidare visar granskningen att lärarna behöver utveckla sin samverkan kring planeringen av kursen i Svenska 3. Lärarna lägger upp kursen utifrån centralt innehåll och kunskapskraven, men i mindre utsträckning utifrån kursens syfte. Lärarna stöttar varandra i planeringen av kursen som framför allt handlar om att den ska täcka kunskapskravens alla delar. I Skolverkets allmänna råd beskrivs att när kunskapskraven är fränkopplade sitt sammanhang kan de inte på ett meningsfullt sätt säga något om nivån på elevens kunnande. Kunskapskraven behöver därför läsas och tolkas i förhållande till syftet, det centrala innehållet och den undervisning som har bedrivits.⁴ Lärares samsyn kring vad som är väsentliga kunskaper i ett ämne är också en utgångspunkt för ämnesdidaktiskt välgrundade val. Lärarna behöver på så vis tydliggöra hur de lägger upp kursen i Svenska 3 utifrån ämnesplanens alla delar, inklusive ämnets syfte. Granskningen visar på goda exempel där specifika uppgifter utformas utifrån förväntade förmågor och centralt

² Skolverket (2013). *Sambedömning i skolan*. Skolverkets stödmaterial, s. 8.

³ Ibid., s. 15.

⁴ Skolverket (2018). *Betyg och betygssättning*. Allmänt råd. s. 8.

inhåll. Att i högre grad diskutera de förmågor som eleverna förväntas utveckla kan vara ett sätt att planera kursen utifrån *hela* ämnesplanen.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 20 september 2019 redovisa till Skolinspektionen vilka åtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena samt vilka effekter det haft för verksamheten.

Redogörelsen skickas via e-post, till *kvalitetsgranskningarsthlm@skolinspektionen.se*, eller per post till, Skolinspektionen, Box 23069, 104 35 Stockholm. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 400-2017:10213) i de handlingar som sänds in.

I ärendets slutliga handläggning har utredare Lars Thornberg och Karin Lindqvist deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

X Gabriel Brandström

Beslutsfattande
Signerat av: Gabriel Brandström

X Olivia Öberg

Föredragande
Signerat av: Olivia Öberg

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:

<https://www.skolinspektionen.se/sv/Tillsyn--granskning/Kvalitetsgranskning/Skolinspektionen-granskar-kvaliteten/betygssattning-pa-hogskoleforberedande-gymnasieprogram--fokus-pa-svenska/>

Bilaga: Författningsstöd

Skollagen (2010:800)

3 kap. 16 § 1-2 st.

Beslut om betyg

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas.

Om läraren eller lärarna inte är legitimerade, ska beslutet fattas tillsammans med en lärare som är legitimerad. Kan dessa inte enas ska betyget beslutas av den legitimerade läraren under förutsättning att han eller hon är behörig att undervisa i det ämne som betyget avser. I annat fall ska betyget beslutas av rektorn.

Gymnasieförordningen (2010:2039)

8 kap. 2 §

Kunskapskrav ska finnas för betygen A-E.

Kraven för betygen A, C och E ska precisera vilka kunskaper som krävs för respektive betyg. Kunskapskravet för betyget D innebär att kraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Kravet för betyget B innebär att även kraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda.

8 kap. 3 §

Syftet med nationella prov är att stödja betygssättningen.

8 kap. 3 a §

Nationella prov ska användas i de kurser som anges i 3 b §.

När nationella prov används ska eleverna delta i alla delar av proven. Rektorn får besluta att en elev inte behöver delta i ett nationellt prov eller i någon eller några delar av ett sådant prov, om det finns särskilda skäl.

8 kap. 3 b §

Nationella prov ska användas i den högsta avslutande kursen på programmet och, i förekommande fall, inriktningen, i ämnena engelska, matematik och svenska eller svenska som andraspråk med undantag för kursen svenska 2 eller svenska som andraspråk 2.

Proven ska vara uppdelade i delprov som genomförs på vissa dagar eller under vissa perioder.

2011 års läroplan för gymnasieskolan, Lgy 11, (SKOLFS 2011:144)

Lgy 11, 1. Skolans värdegrund och uppgifter, Kunskaper och lärande

"Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former - såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet - som förutsätter och samspelar med varandra. Undervisningen får inte ensidigt betona den ena eller den andra kunskapsformen."

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Kunskaper

I avsnittet uppställs ett antal riktlinjer och för läraren gäller att denne bl.a. ska

- se till att undervisningen till innehåll och uppläggning präglas av ett jämställdhetsperspektiv,
- samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen,
- i undervisningen beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning, och

Lgy 11, 2. Övergripande mål och riktlinjer, 2.5 Bedömning och betyg

I detta kapitel anges bland annat riktlinjer för läraren, exempelvis ska läraren redovisa för eleverna på vilka grunder betygssättning sker. Vidare anges att läraren vid betygssättningen ska

- utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs,
- beakta även sådana kunskaper som en elev har tillägnat sig på annat sätt än genom den aktuella undervisningen, och
- utifrån de nationella kunskapskrav som finns för respektive kurs allsidigt utvärdera varje elevs kunskaper.

Prop. 2009/10:165 *Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet*

"Betygssättning är beslut som typiskt sett har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de har fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda. Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet." (s.297)

"Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner och andra styrdokument utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevens kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget." (s.298)